

Eva-Britta Ståhl

Högskolan i Gävle
esl@hig.se

”Island, Norge, Gotland. En treklang i den nordiska sanhörigheten”

Gustaf Larsson och hans översättare

Gustaf Larsson (1893–1985) skrev dikter på såväl rikssvenska som på gutamålet. Sent i livet blev han översatt till isländska av Þóroddur Guðmundsson i *Gotlenszk ljód*, 1975, och till nynorska av Ivar Orkland i *Gotlandske dikt*, 1978. Med några jämförande exempel vill jag belysa dessa nordiska språks gränser och möten, en sällsam gemenskap med rötter i medeltida norrön poesi, tidigare hembygdsdiktning och senare ”bygdemodernism” under 1900-talet. Gustaf Larssons lyrik kan ses mot bakgrunden av samtida strävanden inom nynorsk och isländsk modernism, hos exemplen Olav H. Hauge och Snorri Hjartarson. Ett hittills outnyttjat brevmaterial belyser Gustaf Larssons syn på den nordiska sanhörigheten i ”språket, vårt dyraste arv”.¹

I Norrlanda Fornstuga, som förvaltas av Gustaf Larsson Sällskapet på Gotland, finns sedan några år tillbaka ett antal brev som kommit tillbaka från Island. 29 är adresserade till Þóroddur Guðmundsson och ett brev är från denne till Gustaf Larsson. Den gotländske poetens glädje över att sent i livet få ett större erkännande är inte att ta miste på. År 1975 utgav nämligen läraren och författaren Þóroddur frá Sandi en tolkningsvolym med översättningar från såväl gutamål som från rikssvenskan: *Gotlenszk ljóð* (10 och 9 av vardera kategorin).² Det var de första gutniska dikter som översattes till isländska. De skulle senare följas av dikter i översättningsantologin *Ljóðapýðingar frá Norðurlöndum* 1980.³

Den 18 augusti 1975 skriver Gustaf Larsson, innan dikterna ännu nått publicering:

Hjärtligt tack för dikterna – översatta till isländska. Det glädde mig mycket att få dessa överförda till gotlänningarnas syskonspråk. Gutamålet och isländskan är nära släkt med varandra. Det glädde mig

även att Gudmundsson valt de bästa dikterna, de som jag själv anser är några av de bästa från gutamålet och från svenskan.⁴

Han fick en tanke att få ut dem i ett litet tunt häfte på Island, skriver han, och erbjuder sig att bidra med en garantisumma. Och då ska vi veta att han levde under små omständigheter. Men han är uppenbart stimulerad av utsikterna, avser att beställa en isländsk-svensk ordbok (Gunnar Leijström, Jón Magnusson, Sven B.F. Jansson) från Nordiska Bokhandeln i Stockholm. Detta är början på en period av intensifierade isländska studier, och han kommer framöver att ha gott utbyte av vänskapen med en ung islänning, Snorri Örn Snorrason, som med sin väninna brukar besöka dennas sommargård i Anga socken.

Den 15 september 1975 fortsätter Gustaf Larsson med ekonomiska överväganden rörande tryckkostnader och upplaga; han har redan ringt Handelsbanken i Visby och hört sig för om den isländska kronkursen, samt säger sig vara beredd att satsa hälften av summan, 1 820 svenska kronor. En upplaga på 500 exemplar vore lagom stor för ett häfte på 32 sidor: "På längre sikt kan den bli utsåld." Han betygar – återkommande i breven – sin sympati för Island och isländsk poesi: "Island är min systerö i Nordatlanten."

Än mer utförlig är han i brevet från den 19 oktober, då han uppenbarligen fått positiva nyheter och är än mer övertygad om att hans dikter kommer ut på Island:

Det glädde mig för att Island alltid varit min systerö långt mera än öar i Östersjön, fast landet ligger så avsides långt borta i Nordatlanten. Det är ej endast språket, även landets natur – de små hästarna, fåren, de öppna hedarna – som gör att jag är släkt med Island. Den fornisländska litteraturen, som ju är stor världslitteratur, har jag älskat sedan jag var barn. Den store svenske filmskådespelaren Viktor Sjöström gestaltade en gång "Berg-Ejvind" en islänning som aldrig går ur mitt minne.

Bokutgivningen är nu på gång och praktiska arrangemang rörande friexemplar och recensionsböcker avhandlas: "Jag tror Du sänder friexemplaren i ett paket. Att få öppna detta kommer att bli en av de stora högtidsstunderna i mitt liv."

Tonen börjar nu bli mer personlig, så personlig som en gammal nordbo i samspråk med en annan kan vara; Gustaf Larsson har sett i ett brev han fått att islänningen är 71 år och vill veta "vad du sysslat med under Dina bästa år. *Min* strävsamma levnad vet du redan. Jag var mycket glad över Edert besök i vårt hem i somras."

Den 20 november har Gustaf Larsson fått bokpaketet och tackar för en vacker bok:

Det har inte hänt – vad jag vet – att någon nu levande gotlänning fått ut någon bok på utländskt språk. Det blev för mig en stor heder. Mina dikter var måhända inte värda detta. Men jag får erkänna att jag alltid har älskat Island, emedan ön på flera områden är besläktad med min egen fosterö, inte minst språket.

Gustaf Larsson återkommer i flera brev till att han gärna vill resa till Island med sin hustru. Han tackar också för manuskriptet till ett radioföredrag som Þoroddur hållit i Islands radio om ”Eder gotlandsresa och för alla vänliga ord om mig och vårt gamla hem vid Fjäle i Anga”. Det var lite svårt att läsa, men dikterna gick bra: ”Ja, som sagt, den isländska utgåvan av mina dikter är en av de stora händelserna i mitt ofta hårda liv, och den kommer även att glädja mina vänner.”

Läkaren, hembygdsmanen och naturkännaren Erik W. Ohlsson hade besökt Island och visade ljusbilder under julhelgen; planer på en gruppresan från Gotland börjar så småningom ta form:

Jag har längtat många gånger till Island, men kommer nog aldrig dit. Jag har önskat att få se Jonas Hallgrimssons födelsegård. Ett foto av gården klippte jag ur en svensk veckotidning för 50 år sedan och gömmer det fortfarande. Vet inte varför just Hallgrimsson, när Island har haft så många skaldar. Läste en gång att han var den mest folkkäre av öns poeter. Kanske är det för hans fångslande levnadsöde, eller hans forskningar om Islands natur, som jag har Jonas i mitt minne. Laxness skrev en gång, i någon av sina översatta böcker, ovänligt om Hallgrimsson som gjorde mig sorgsen. Men jag tycker fortfarande om ”Elskovsstjernen over Hraundranger” – den Kede av forrevne klippetinder i Öxnadalur.” (7 januari 1976)

Ett bevarat brev från Þoroddur Guðmundsson finns i samlingen, daterat Hafnarfjörður 13.2. 1976. Det behandlar bokförsändelsen till en Visbybokhandel och frågar om svenska recensioner. Översättaren redogör även för intresset på Island: en isländsk filolog och universitetsbibliotekarie, Einar Sigurðsson ”önskar se alla recensioner på Island och i andra länder om isländsk litteratur, översättningar till isländska inräknade” och vill därför få alla upplysningar om vad som skrivits i Sverige om *Gotlenszk ljóð*.

Under våren 1976 planeras resan till Island under perioden 27 juni till 5 juli och flera brev avhandlar vad man bör besöka. 10 maj skickas också recensionen från 29 april, införd i *Svenska Dagbladet* (Thure Stenström).⁵ Den 20 juli kommer så tackbrevet från Fjäle i Anga:

Vänner i Hafnarfjörður.

Kära Holmfrídur, käre Þoroddur!

Tack för att vi fick bo och ha vår tillflykt i Edert vackra hem under vår islandsresa – en resa som från den första till en sista timmen var ett härligt underbart äventyr. Aldrig mer kommer vi väl till ”Jonas dal” eller till Bessastadir – ett par av de vackraste platserna på jorden. Eller till Tingvellir. Ingen plats på Island är knappast vackrare än den andra. Ödsligheten är stundom skönare än idyllen.

Gustaf Larsson är mycket imponerad av deras bibliotek: ”Så mycket lyrik på en enda plats har vi aldrig förut sett.”

Det blir ytterligare en resa till Island och korrespondensen fortsätter. Gustaf Larsson skriver nu på sin ålderdom nya dikter, delvis med isländska motiv. Han gläder sig särskilt över att den nya diktantologin från 1980, vid sidan av de nordiska länderna också har den gotländska lyriken som en särskild avdelning.

Det är samtidigt tänkvärt att Gustaf Larsson tycks värdera båda typerna av dikter. Till sin andre nordiske översättare, Ivar Orgland, författare och akademisk lärare bland annat i Reykjavik och i Lund, vilken gav ut *Gotlandske dikt* på nynorska 1978, skriver han att han till och med anser att några av hans sena dikter på svenska är hans bästa. Och i ett brev till densamme den 3 april 1978:

Nu vid min höga ålder har jag intet mer att önska. Island, Norge, Gotland. En treklang i den nordiska samhörigheten vad det gäller språket, vårt dyraste arv.⁶

I över femtio år – han debuterade 1921 men hade dessförinnan publicerat sig i tidningar – fick Gustaf Larsson vänta; även i Sverige tog det lång tid innan han vann erkännande. Just 1975 tycks ha varit ett betydelsefullt år med isländskt besök i hans kalkstensgård i Fjäle. Þoroddur Guðmundsson inte bara översatte, han tog, som vi sett, emot Gustaf och hans fru Erika med stor gästfrihet när de åren därpå gjorde resor till Island, en form av vallfärd till museer, gamla torvgårdar, historiska platser och även till nobelpristagaren Halldór Laxness. Den gutniske skalden presenterades i radio och i tidningar; 1977 publicerade Þoroddur Guðmundsson en artikel i tidskriften *Andvari*, som Orgland anför i sitt förord: porträttet av Gustaf Larsson är av en ännu obruten dryga 80-årig diktare med silvervitt hår och en klar och vaken blå blick. Men först och främst var rösten särpräglad antingen han talade eller läste från sina verk: ”Slik må dei gamle hirdskaldana ha tala, tenkte eg sommaren 1975, då eg hørde han lesa opp. Eg var rykt fleire hundreår attende i tida, hadde levd ei ugløymande stor stund, hadde kjent varmen av den gamle og raude elden.”⁷

Men redan valborgsmässoafton 1968 hade Ivar Orgland besökt Fjäle. I förordet till sin egen volym uppmärksammar han Gustaf Larssons isländska böcker, bland annat romantikern Jónas Hallgrímsson (Gustaf Larsson översatta dennes dikt "Ferðalok", med titeln "Resans slut" i *Utanför*, 1977). Orgland förser honom med sina egna översättningar till nynorska av isländsk lyrik; namn som Davíð Stefánsson och Stéfan frá Hvítadal återkommer, så även i breven till Þóroddur; även den beundrade Einar Benediktsson nämns med anledning av en isländsk 500-kronorssedel (brev till Þóroddur den 10 oktober 1977). Men Gustaf Larsson arbetar samtidigt med de isländska originaltexterna med hjälp av ordbok. När katalogiseringen av hans efterlämnade bibliotek vid landsarkivet i Visby är fullbordad, kan man säkerligen finna vidare information för den fortsatta forskningen. Eddadikterna är ju självskrivna i sammanhanget, men även skalder från senare sekler verkar ha intresserat honom. I brev till Þóroddur Guðmundsson diskuterar han vad han läser; jag ger här några exempel. Den 1 september 1978 har han fått en diktantologi och studerar Davíð Stefánsson och Stéfan frá Hvítadal: "Det är svårt, men jag får ändå en god inblick i innehållet och islänningarnas mästerliga förmåga att framställa rimmad dikt."

I breven till den isländske översättaren kommer man Gustaf Larsson nära i glimtar från den gotländska landsbygden, hans reseintryck efter Islandsfärderna, hans tankar om åldrandet, men också som synes en hel del praktiskt och strategiskt tänkande, när det gäller att få ut diktöversättningar, finansiering, recensionsexemplar, mottagande. Den före detta snickaren var autodidakt och hans lust att diskutera litteratur är omisskännlig. Han gläder sig särskilt över parallellerna mellan språken. Han återkommer till recensioner i dagspressen och även till en isländsk anmälan som han anstränger sig för att förstå: "Det glädde mig att bokanmälararen citerade 'Viti' (vardi eller naudljaus på gutamål, värdkase på svenska." (7 januari 1976). Han har med hjälp av ordbok även läst manuskriptet till ett radioföredrag, som Þóroddur Guðmundsson hållit.

Den 20 januari 1976 kan Gustaf Larsson bland annat rapportera om ett tackbrev från Sven P.F. Jansson i Stockholm, där mottagaren av boken hade berömt stilen och tyckt att gutamålet klingade vackert på isländska. Flera vänner på Gotland hade mottagit boken, däribland konstnären Erik Olsson i Sanda, skaparen av fiskerimuseet i Kovik, som berättat "att han hört en gammal båtbyggare på Färö (den trakt på Gotland där många av de forngutniska orden hållit sig kvar till vår tid) kalla en mindre grundgående fiskbåt för 'skeid' – perfekt isländska enligt Thorodders översättning av dikten 'Viti'." Här återges originaldikten samt de båda nordiska översättningarna, vilka visar en i vissa uttryck slående släktskap:

Naudljáus

Strandild'n vakar þá burgi.
– Naudljáus fór an fatti sjál,
sum dreivar raidlaus ei nidmörkar,
däu löisar ei land u vill mi väl.
Sjoen brautar yvar bräuni,
vill släuke min gamble bat.
Strandild'n vakar ei austar
u laidar mi haim ei nat.⁸

Viti

Vitinn hann vakir á bergi,
vísar á rétta leið
nætur í niðamykrum,
náð hans var lengi þreyð.
Sjórinn sýður á keipum,
svelgja vill gamla skeið.
Vitinn vakir á bergi,
vísar mér heim í neyð.
(Översättning av Þóroddur Guðmundsson)⁹

Naudljós

Strandelden vakar þá berget.
– Naudljós fór ei fattig sjel,
som driver ráðlaus i kolsvart natt,
du lyser meg inn, vil meg vél.
Sjøen brut over bruni,
vil gløypa min gamle bát.
Strandelden vakar i auster
og leier meg heim utan brot.
(Översättning av Ivar Orkland)¹⁰

Vi kan också se på dikten om "Geirlaukr". I Gudruns klagan vid Sigurds bår ("Guðrunarkviða I" i *Den poetiska Eddan*) har Gustaf Larsson fäst sig vid detta ord, som han förknippar med den gotländska skogslöken, eller den gotländska *kaipen*, men han kan också tala om den som vitlök, "Fäders läkeört". (Ordet spets, *geir*, lever kvar i gotländskan ännu; man kan till exempel bo "bei geiren", där två vägar som möts bildar en skarp spets.)

Fäders läkeört

Vitlöken
– säger du –
har ingen skönhet.
Säg hellre
att den har dyrkats
i alla tider
som mänsklighetens värn
mot ondska
och trolldom.
Edda-sångernas
geirlaukr.
Fäders läkeört.¹¹

Geirlaukur Eddu

Villilaukurinn
– segir þú –
er firrtur allri fegurð.
Segðu heldur,
að hann hafi
á öllum öldum verið
heilsulind fólksins
og hamingjugjafi,
mót göldrum og gerningum,
geirlaukur Eddu,
angan mannkyns
og yngingarlind.
(Översättning av Þóroddur Guðmundsson)¹²

Fedrars lækjeurt

Kvitlauken
– seier du –
har ingen venleik.
Sei heller
at dei har dyrka han
i alle tider
som menneskevern
mot vondska
og trolldom.
I Edda-kvedi
geirlaukr,
våre fedrars
lækjeurt.
(Översättning av Ivar Orkland)¹³

En diktare som man gärna hade unnat Gustaf Larsson att få möta är Olav H. Hauge i Norge. Det finns likheter i de bådas levnadsbanor: den något äldre gotlänningen försörjde sig länge som snickare medan norrmannen ägnade sig åt äppelodling i Ulvik inne i Hardangerfjorden. Båda gifte sig sent i livet – och drömde om att få resa till Island.

Vägarna korsas på ett märkligt sätt när man läser i Hauges postumt utgivna dagböcker i 5 band, utgivna år 2000. Redan anteckningen från den 18 augusti 1964 är intressant eftersom den handlar om Gustaf Larssons översättare till nynorska och till isländska: Hauge har läst en tidningsartikel av Ivar Orgland; den handlar om þoroddur Guðmundsson, och Hauge erinrar sig att han kan ha gått på trädgårdsskola samtidigt som islänningen i sin ungdom.¹⁴

Året innan Gustaf Larsson är på Island, är Olav H. Hauge där. Den 13 december 1975 antecknar han från Reykjavik:

Um kvelden til Hafnarfjörður til þoroddur Guðmundsson. Han heldt på med umsetjingar. Gav meg ei bok av ein gamal gotlendar, Gustav [sic] Larsson, som han hadde sett um.¹⁵

Detta är det enda omnämmandet. Hade Gustaf Larsson och hans översättare samtalat om den nordiska lyriken? Säkerligen. Men norrmannen Hauge har jag inte sett omnämnd i hans korrespondens.

Olav H. Hauge och Gustaf Larsson skulle ha haft mycket att tala om. Om hembygdsdiktning på det egna språket, om det norska västlandet och det gotländska östlandet och kustsocknarnas levnadsvillkor. Om vägen från efterromantisk och symbolistisk diktning till en koncentrerad och mera objektiv lyrik, som vänder sig till naturen och de nära tingen. Båda intresserade sig för folktraditioner och hantverkets nedärvda stolthet. Och de hade båda lärt av den isländska diktningen. Hauge besöker på Island bland annat Einar Benediktssons hus, som han skriver en dikt om.¹⁶ Även han tar del av Ivar Orglands översättarverksamhet, mera kritisk än Gustaf Larsson till tolkningarna av Jóhannes úr Kötlum.¹⁷

Gustaf Larsson skriver i samlingen *Frosttid*, 1952, om "Lieskaftets skönhet":

Sekelgammal möda inristad i ett lieskaft
som årsringar i ett träd.
Bondeårets poesi, slätterfibblor, höskallror.
Gropar efter fingrar utslitna av otaliga dagsverken,
blankpolerade av värkbrutna grepp
– spåren efter de utmärklade skördehänderna.¹⁸

Hauges dikt om lien ("Ljäen") är mindre känslösam, rentav lekfull som en saga:

Eg er so gamal
at eg held meg til ljå.
Stilt syng han i graset,
og tankane kan gå.
Det gjer ikkje vondt heller,
segjer graset,
å falla for ljå.¹⁹

Men även Gustaf Larsson utvecklar vid sidan av den rimmade, gutniska diktningen nya former för koncentrerad, fri vers: en egen form av *bygdemodernism* – begreppet infördes av Hadle Oftedal Andersen i forskargruppen *Modernisme i nordisk lyrikk*.²⁰ Under kommande decennier ska han skriva några av sina förnämligaste dikter, både på rikssvenska och på gutamål. Han måste vara medveten om sin förmåga, men hans dikter ger uttryck för ett medvetet val av anspråkslösheten. Hans själs blåa blomma är cikorian, vägvårdan. I en dikt i *Tillflykt* från 1963 skriver han:

Öden

Jag ser
mina öden
i vägvårdans
stjärnbild:
Att njuta
och lida,
att åldras
och dö
och glömmas
av världen.²¹

En extremt kortradig rikt, som är samlad till en bild: blomman, som fortfarande är symbolisk, klart utlagd för tolkning; cikorian är jag. Men ännu längre går han i mästerverket "Ann" i samma samling:

I en silvertärnas
fjäderhamn
kom sommaren
till denna döda kust,
och vildtörnet
sprang i blom
på de ödsliga
klapperstens-
fälten.²²

Den isländska översättningen visar hur nära Gustaf Larsson befinner sig i förhållande till nyare uttryck för en isländsk modernism, vilket skall demonstreras nedan:

Í fjaðurham
silfurþernu
kom sumarið
á þessa dauðu strönd,
og villipyrrnirinn
blómgaðist
í eyðilegum
klapparklungrum.²³

Bygdemodernism-begreppet gör Gustaf Larssons senare lyrik begriplig – här finns något som förenar honom med en rad 1900-talspoeter från de isländska och norska språkområdena. Och den stora paradoxen hos de nordiska bygdemodernisterna är denna: Poeterna reagerar mot sin samtids förstörelse av centrala livsvärden, mot förstörelsen av det egna språket och identiteten. Det är inte en flykt undan utan ett genuint förhållningssätt gentemot det moderna tillståndet av utslätning och nivellering – globaliseringens negativa effekter skulle vi tala om idag. I sitt sökande är de radikala i den grundläggande meningen att de går till rötterna av sin kultur – för att kunna se sin värld på nytt och ge ord åt en ny blick på tingen. ”Make it new”: Ezra Pound, imagismens förespråkare i början av förra seklet, gick till gammal kinesisk och japansk dikt; Vilhelm Ekelund gick till de gamla grekerna – och kom att uppfattas som normbrytande modernist. De nordiska diktarna har ännu en källa att ösa ur i Edda-diktningen. Dessa perspektiv utvecklas i en uppsats av Sveinn Yngvi Egilsson i *Modernisme i nordisk lyrikk 1* (2005), ”The wild has no words”.²⁴

Här kunde diktarna lära sig hur man skapar ett förtäta uttryck, där bilderna får tala, där de yttre tingen och företeelserna ges ord – och där poeten tiger still om sina egna känslor. Det är en sträng konst. I dikten ”Ann” är Gustaf Larsson imagist, precis som i sin fotokonst – människor och natur är bevarade i ögonblicksbilder. ”Att skriva med ljus” har Svante Hedin, som bevarat denna unika dokumentation, kallat fotografierna.²⁵ I dikten om cikorian släpper Gustaf Larsson däremot in symbolismen: blomman blir uttryck för en inre, själslig verklighet.

Denna skiftning kan man också se hos exempelvis Snorri Hjartarson, en av de mest betydelsefulla 1900-talspoeterna på Island, vilken fick Nordiska rådets stora pris 1981 och som presenterades i svensk översättning av Inge Knutsson 1984. Sveinn Yngvi Egilsson visar med en rad exempel hur diktaren kan framställa såväl symbolistiskt

dubbelexponerade som renodlat imagistiska dikter. Här skall två av dem återges i original och i svensk översättning:²⁶

Hrossagaukur

Hrossagaukur flýgur
undan fótum þér í blánni

Þú hrekkur við
hlustar

er það hjartað í brjósti þér
eða hnegg hans við ský.

Horsgök

En horsgök flyger upp
framför dina fötter på myren

du rycker till
lyssnar

är det hjärtat i ditt bröst
eller fågelns gnäggning i skyn.

Här finns en tydlig, mänsklig symbolism; enkelbeckasinens säregna ljud, som frambringas av de yttersta stjärtpennorna när den dyker genom luften, svarar mot den upplevandes eget hjärta. En haiku-artad ”ren” bild finns däremot i en dikt som heter just ”Bild” och där den sinnliga verkligheten suggereras men inte uttryckligen berättar om mötet med evigheten:

Mynd

Rauð
í framréttri hendi
fjallsins

ársólin.

Bild

Röd
i fjällets
framsträckta hand

morgonsolen.

De författare jag talar om är öbor och kustbor. De skriver på egendomliga språk som skaver och gör motstånd mot kraven på internationalisering ifrån vetenskapsetablissemang. Just därför skall vi ägna oss åt dem! Vi skall öva oss i vår läskunnighet och korsa lands- och språkgränser i Norden på författarnas egna regionala mål – om så med ordböcker. Gustaf Larsson har visat oss vägen.

Noter

¹ De inledande citaten finns i inledningen till Gustaf Larsson, *Gotlandske dikt*. Norsk omdiktning ved Ivar Orkland, Oslo 1978, s. 47. Här ges en grundläggande presentation av den gotländske diktaren och av gutniskan. En utförlig behandling av Gustaf Larssons författarskap i dess helhet finns i Thure Stenströms ”Gustaf Larsson – som jag ser honom”, i *Studier kring Gustaf Larsson och hans verk*, Gustaf Larsson Sällskapet, Visby 1996, s. 15–31; se vidare min uppsats ”Hembygdsdiktning, tradition och modernism. Gustaf Larssons diktning i ett nordiskt perspektiv”, i *Stedet. Modernisme i nordisk lyrikk 2*, red. Hadle Oftedal Andersen, Peter Stein Larsen och Louise Mønster, Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur, Helsingfors 2008, s. 140–157.

² Gustaf Larsson, *Gotlenszk ljóð*, övers. Þóroddur Guðmundsson, Reykjavík 1975.

³ *Ljóðapýðingar frá Norðurlöndum*, övers. Þóroddur Guðmundsson, Reykjavík 1980.

⁴ Brevsamlingen i Norrlanda Fornstuga citeras i den löpande texten med angivande av förekommande dateringar.

⁵ Även den 14 oktober 1976 gläds Gustaf Larsson över mottagandet; han har personligen lärt känna forskaren och kritikern Thure Stenström denna sommar.

⁶ Cit. efter Orkland 1978, s. 47.

⁷ Cit. efter Orkland 1978, s. 8f.

⁸ Gustaf Larsson, *Gutniska dikter* citeras ur *Dikter – urval*, 2. uppl., Gustaf Larsson Sällskapet, Visby 1991, s. 180.

⁹ *Gotlenszk ljóð*, s. 14.

¹⁰ *Gotlandske dikt*, s. 135.

¹¹ Gustaf Larsson, *Tillflykt*, Wessman och Pettersson, Visby 1963, s. 94.

¹² *Gotlenszk ljóð*, s. 26.

¹³ *Gotlandske dikt*, s. 120.

¹⁴ Olav H. Hauge, *Dagbok 1924–1994*, band II, Oslo 2000.

¹⁵ Hauge 2000, band IV, 13.12.75.

¹⁶ Olav H Hauge, ”Ved hytta til Einar Benediktsson”, *Dikt i samling*, Oslo 2008, s. 293, i ”Janglestrå” från 1980.

¹⁷ Hauge 2000, band IV, anteckning daterad ”Juli 1975”.

¹⁸ Larsson 1991, s. 69.

¹⁹ Hauge 2008, s. 216.

²⁰ Hadle Oftedal Andersen, ”Frå svensk högmodernisme til nynorsk bygdmodernisme”, i *Modernisme i nordisk lyrikk 1*, red. Hadle Oftedal Andersen och Idar Stegane, Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur, Helsingfors 2005, s. 171–192.

²¹ Larsson 1991, s. 94.

²² Ibidem s. 77.

²³ *Gotlenzk ljóð* s. 25.

²⁴ Sveinn Yngvi Egilsson, ”’The wild has no words’. The modern short lyric as a way of approaching the wordless through images”, i *Modernisme i nordisk lyrikk 1*, 2005, s. 148–170.

²⁵ Svante Hedin, ”Att skriva med ljus. Om Gustaf Larssons fotografiska gärning”, i *Studier kring Gustaf Larsson och hans verk*, 1996, s. 66–82.

²⁶ Snorri Hjartarsons dikter: *Kvæðasafn*, utg. av Páll Valsson, Reykjavík 1992; *Löð och stjärnor. Dikter av Snorri Hjartarson*, urval och översättning Inge Knutsson, Stockholm 1984. Dikterna är från 1979 och jag citerar efter Svein Yngvi Egilsson 2005, s. 157.